

Kopja Informali ta' Sentenza

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta tas-26 ta' Settembru, 2013

Citazzjoni Numru. 2590/1999/1

CHEF CHOICE LIMITED

VS

Raymond u Rita koppja **GALEA**

Il-Qorti:

Rat l-Att ta' Citazzjoni mressaq fil-25 ta' Novembru, 1999, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, l-kumpannija attriċi talbet li din l-Qorti (i) ssib li l-imħarrek Raymond Galea approprija ruħu indebitament jew dawwar f'benefiċċju għalih merkanzija tagħha u b'hekk ikkawżalha danni li għandu jwieġeb għalihom; (ii) tillikwida, jekk meħtieġ billi taħtar perit għal dan il-għan, id-danni mgarrbin minnha minħabba l-imġiba tal-imħarrek; u (iii) tikkundanna lill-imħarrek inħallsuha d-danni hekk likwidati.

Pagna 1 minn 16

Qrati tal-Gustizzja

Kopja Informali ta' Sentenza

Talbet ukoll l-ispejjeż u l-imgħaxijiet legali u żammet sħaħ il-jeddijiet kollha tagħha għal kull azzjoni, magħduda dik kriminali, kontra l-imħarrek;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrek miżżewġin Galea fis-27 ta' Jannar, 2000, li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi billi, b'mod preliminari, qalu li ċ-Ċitazzjoni ma jiswiex għaliex ma kienx hemm firma ta' Prokuratur Legali ma' dak l-att. Fil-mertu, laqgħu billi qalu li t-talbiet attriċi ma humiex mistħoqqa għaliex m'huwiex minnu li l-imħarrek appropria għalih flejjes tal-kumpannija attriċi, kif kellu jintwera waqt is-smiġħ tal-kawża;

Rat id-dikjarazzjoni magħmula mill-avukat difensur tal-imħarrek waqt is-smiġħ tal-24 ta' Frar, 2000¹, li bih irtiraw l-ewwel eċċezzjoni tagħhom;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tat-22 ta' Mejju, 2000², li bih ħatret lill-Avukat Maria Dolores Gauċi bħala Assistent Ġudizzjarju;

Rat ix-xhieda mressqa quddiemha mill-partijiet;

Rat id-degriet tagħha tas-17 ta' Ġunju, 2005³, li bih ħassret il-ħatra ta' perit komputista liema ħatra kienet saret irritwalment mill-Assistent Ġudizzjarju;

Rat id-degriet tagħha tad-19 ta' Settembru, 2005⁴, li bih u fuq talba magħmula mill-kumpannija attriċi b'rikors tagħha tat-2 ta' Settembru, 2005, ħatret lill-Avukat Malcolm Crockford bħala perit komputista;

Rat id-degriet tagħha tad-29 ta' Novembru, 2007⁵, li bih u fuq talba magħmula mill-perit komputista b'rikors tiegħu tas-7 ta' Novembru, 2007, ħassret il-ħatra tiegħu;

¹ Paġ. 11 tal-proċess

² Paġ. 12 tal-proċess

³ Paġ. 171 tal-proċess

⁴ Paġ. 173 tal-proċess

⁵ Paġ. 246 tal-proċess

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-degriet tagħha tal-25 ta' Frar, 2010⁶ li bih ħassret il-ħatra tal-Assistent Ġudizzjarju u ordnatilha trodd lura l-proċess biex tirregola l-mixi 'l quddiem tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha tal-11 ta' Mejju, 2010⁷, li bih iddikjarat magħluq l-istadju tal-ġbir tal-provi u ordnat li t-trattazzjoni tal-għeluq issir b'Noti ta' Osservazzjonijiet u tathom żmien għal hekk;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-kumpannija attriċi fl-20 ta' Awissu, 2010⁸;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrkin fit-30 ta' Novembru, 2010⁹, bi twegiba għal dik imressqa mill-kumpannija attriċi;

Rat l-atti kollha tal-kawża, magħduda dawk imressqin mir-Registratur tal-Qorti fuq talba tal-kumpannija attriċi relattivi għall-proċeduri kriminali quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali meħuda kontra l-imħarrek u ħaddieħor;

Rat id-degrieti tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża ta' risarciment ta' dannu u radd lura ta' flus miżmuma minn impjegat mill-bejgħ ta' merkanzija waqt ix-xogħol tiegħu. Il-kumpannija attriċi tgħid li sabet li l-imħarrek kien iqarraq dwar il-bejgħ ta' merkanzija tagħha lil terzi u jżomm għalih parti mid-dħul. Tgħid li hija ġarrbet danni u telf minħabba f'hekk u trid li l-imħarrkin jagħmlu tajjeb għal dak it-telf

Illi l-imħarrkin jiċċdu t-talbiet tal-kumpannija attriċi u jiċċdu li tassew saru l-affarijiet li hija taddebita lill-imħarrek;

⁶ Paġ. 338 tal-proċess

⁷ Paġ. 339 tal-proċess

⁸ Paġġ. 342 – 5 tal-proċess

⁹ Paġġ. 351 sa 360 tal-proċess

Illi l-fatti rilevanti marbutin mal-każ juru li l-imħarrek għamel żmien jaħdem mal-kumpannija attriċi (aktar 'il quddiem imsejha "Chefchoice") bħala *salesman*. Huwa daħal jaħdem ma' Chefchoice l-ewwel darba bejn Awwissu tal-1994 u l-15 ta' Mejju, 1998. Raġa' daħal jaħdem magħha – dejjem bħala *salesman* – bejn it-3 ta' Awwissu, 1998 u d-29 ta' Ottubru, 1998¹⁰;

Illi waqt li f'Ottubru tal-1998 kien qed isir proċess ta' rikonċiljazzjoni ta' kunsinna u bejgħ ta' ġimgħa partikolari min-naħa tal-imħarrek, instabet diskrepanza dwar sitta u sebgħin (76) kilogrammi ta' qatgħat tal-laħam frisk tat-tiegħ¹¹. L-imħarrek m'għarafx jagħti tifsira għaliex ma ġabx il-flus tal-bejgħ ta' dak il-laħam;

Illi Chefchoice temmitlu l-impieg tiegħu minn magħha minnufih. Ittieħdet id-deċiżjoni li ssir rikonċiljazzjoni dwar l-imħarrek dwar żminijiet aktar 'il bogħod. Dwar ix-xahar li l-imħarrek dam jaħdem ma' Chefchoice fit-tieni darba li daħal jaħdem magħha, instabet diskrepanza ta' b'kemm jiswew madwar elf lira Maltin (Lm 1,000) f'merkanzija mgħoddija lilu biex ibiegħha u li tagħha ma ġabx lura flusha lil Chefchoice. Chefchoice kitbet dwar dan lill-imħarrek fil-11 ta' Novembru, 1998, u talbitu jagħti l-kummenti tiegħi¹². L-imħarrek wieġeb b'ittra mill-avukat tiegħu jumejn wara;

Illi skrutinji oħra magħmula minn ufficjali ta' Chefchoice u li jmorru lura għall-1996 urew li d-diskrepanzi jtilgħu għal madwar ħmistax-il elf lira Maltin (Lm 15,000)¹³, kalkolati fuq il-prezz li l-merkanzija kienet tinbiegħ¹⁴;

Illi fit-twettiq ta' xogħolu, l-imħarrek kien ta' kuljum jitlob lil Chefchoice tfornih bil-merkanzija li huwa jkun irid jgħabbi fil-vann provdut lilu minn Chefchoice. Dak li l-impjegat *salesman* ikun ingħata, jitniżżel fuq formola tal-istess Chefchoice ("Form STK006") li l-impjeg kien jikkonferma u

¹⁰ Affidavit tal-imħarrek 7.11.2007, Dok "RG", f'pag. 228 tal-proċess

¹¹ Xhieda ta' Mario Tabone 12.10.2000, f'pag. 21 tal-proċess

¹² Dok "MT", f'pag. 18 tal-proċess

¹³ Ara Dok "IP11" (prospett ta' *stock reconciliation* fl-Atti tal-Proċeduri quddiem il-Qorti tal-Magistrati)

¹⁴ Xhieda ta' Mario Tabone 13.11.2008, f'pag. 286 tal-proċess

jiffirma¹⁵: din il-formola kienu jsejfulha l-*“loading sheet”*¹⁶. Fi tmiem il-ġimgħa, kienet trid issir rikonċiljazzjoni ta' dak li jkun fadal fil-vann meta mqabbel ma' dak li jkun ordna l-impjegat *salesman* matul dik il-ġimgħa, wara li jitnaqqas dak li tiegħu jkun ħallas mill-bejgħ tagħhom¹⁷. Wara jum tax-xogħol, l-impjegat *salesman* kien jerġa' lura għand Chefchoice u jhalli l-vann għandha, b'kulma jkun għad fadal fih, biċ-ċavetta fih¹⁸ (xhud ta' Chefchoice xehed li ċ-ċavetta kien iżommha s-*salesman*)¹⁹;

Illi f'Lulju tal-1999, Chefchoice ressqet rapport lill-Pulizija (taqsima kontra l-frodi) kontra l-imħarrek u kontra l-*“stock controller”* tal-kumpannija f'dak iż-żmien. Il-Pulizija mexxiet bil-proċeduri kriminali kontribom. B'sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali fl-4 ta' April, 2003²⁰, l-imħarrek ma nstabx ħati tal-akkużi mressqa kontrib u nħeles minnhom;

Illi l-kawża nfetħet f'Novembru tal-1999;

Illi għal dak li jirrigwarda l-konsiderazzjonijiet ta' natura legali li jsawru l-każ, ma jidhirx li għandu jkun hemm dubju li l-azzjoni attriċi tinbena fuq il-parametri tal-azzjoni delittwali u l-effetti li jtnisslu minnha. Fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tagħhom, l-imħarrek jgħidu li din il-Qorti hija miżmuma milli tistħarreg l-ewwel talba attriċi ladarba din titkellem fuq *“misappropriazzjoni”*. Huma jgħidu li *“l-kuncett ta' misappropriazzjoni huwa wieħed esklussivament ta' natura penali u konsegwentement din l-Onorabbli Qorti m'għandhiex il-kompetenza neċessarji (sic) sabiex tiddikjara dak mitlub mis-soċjeta' attriċi”*²¹;

Illi l-Qorti ma taqbilx ma' din is-sottomissjoni. Ma tqisx li m'għandhiex is-setgħa li tisma' u taqta' l-kawża għar-raġuni mogħtija mill-imħarrek. Il-kompetenza tal-Qorti tiddependi mill-għamla ta' kawża li titressaq quddiemha, u l-fatt li f'azzjoni ċivili ssir xilja ta' mġiba li, f'oqsma oħra,

¹⁵ *Ibid*, f'paġ. 276 tal-proċess

¹⁶ Ara Dok “IP08” (reġistru fl-Atti tal-Proċeduri quddiem il-Qorti tal-Maġistrati)

¹⁷ Xhieda ta' Mario Tabone 3.5.2006, f'paġ. 181 – 4 tal-proċess

¹⁸ Dok “RG”, f'paġ. 229 tal-proċess

¹⁹ Xhieda ta' Joseph Mizzi 27.2.2008, f'paġ. 258 tal-proċess

²⁰ Akkuża 756/99 *“Il-Pulizija (Spett. Ivan Portelli) vs Martin Formosa et”* Maġ. Abigail Lofaro

²¹ Paġ. 351 tal-proċess

tista' tagħti lok ukoll għat-teħid ta' proċeduri kriminali, ma jgibx b'daqshekk li din il-Qorti tieqaf milli twettaq dmirha. Ma jridx jintesa li l-liġi nnifisha trid li l-proċediment kriminali u dak ċivili (dwar l-istess fatt) jitmexxew għal rashom. Fuq kollox, ix-xilja ta' Chefchoice hija, fil-qofol tagħha, li l-imħarrek żamm għalih flus li sata' ġabar mill-bejgħ lil terzi ta' merkanzija ta' Chefchoice bla ma taha kont tagħhom. Din hija xilja ċara biżżejjed li din il-Qorti tista' tiddeċiedi dwarha u li din il-Qorti għandha kull setgħa li tiddeċiedi dwarha;

Illi lanqas il-fatt li l-imħarrek inħeles mill-akkużi miġjuba kontrih fil-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali ma hija raġuni tajba, kif ukoll jissottomettu l-imħarrek, biex din il-Qorti tieqaf milli tqis it-talbiet attriċi f'din il-kawża. Kif ingħad qabel, iż-żewġ proċedimenti jimxu għal rashom, minbarra li huwa magħruf u aċċettat wkoll li l-grad ta' prova mistenni fihom huwa differenti wkoll²². Għalhekk, dak li ma jitwassalx sal-grad mistenni fil-proċediment kriminali (jiġifieri, l-prova lil hinn minn kull dubju raġonevoli) ma jfissirx li ma jistax jitwassal sal-grad mistenni fil-proċediment ċivili;

Illi, m'hemmx għalfejn jingħad li l-Qorti trid tagħti l-ġudizzju tagħha fuq dak li joħroġ mill-atti u fir-rigward biss ta' dawk li huma partijiet fil-kawża, u s-sentenza tagħmel stat biss fil-konfront tagħhom. Bħalma ngħad aktar qabel, l-azzjoni attriċi hija waħda ta' danni mibnija fuq id-delitt;

Illi huwa aċċettat li biex persuna tista' tinsab responsabbli għall-ħsara li ħaddieħor ikun ġarrab bl-egħmil ta' dik il-persuna, m'huwiex meħtieġ li l-egħmil waħdu ta' dik il-persuna ikun il-kawża waħdanija tad-dannu mġarrab, għaliex biżżejjed jintwera s-sehem ta' dik il-persuna bin-negliġenza jew bir-rieda tagħha biex jintrabat magħha l-piż tar-responsabbiltà' għal dak li jkun ġara. Iżda biex is-sehem ta' dik il-persuna jnissel il-ħtija u r-responsabbiltà' li tiġi magħha, jeħtieġ jintwera (mill-parti li tallega d-dannu u bi prova tajba kif tistenna l-liġi) li dik il-ħtija nisslet id-dannu attwalment imġarrab u li tali dannu jkun imkejjel u

²² App. Ċiv. 25.2.1952 fil-kawża fl-ismijiet *Żammit vs Petrocchino noe et* (Kollez. Vol: XXXVI.i.319)

ippruvat b'mod ċert²³. Ir-rabta tal-kawżalita' hija meħtieġa tabilfors;

Illi l-Qorti tqis li, għalkemm il-grad ta' prova fil-proċediment ċivili m'huwiex wieħed tassattiv daqs dak mistenni fil-proċediment kriminali, b'daqshekk ma jfissirx li l-provi mressqa jridu jkunu anqas b'saħħithom. Il-prova mistennija fil-qasam tal-proċediment ċivili ma tistax tkun sempliċi supposizzjoni, suspett jew konġettura, imma prova li tikkonvinċi lil min irid jagħmel ġudizzju²⁴. Iżda f'każijiet mibnija fuq id-delitt jew il-kważi-delitt, l-aktar meta jkun hemm imdaħħal xi eġm il tal-qerq tal-parti mħarrka huwa ammess li *"f'kawża ċivili d-dolo jista' jiġi stabbilit anke permezz ta' presunzjonijiet u ndizji, purke' s'intendi jkunu serji, preċiżi u konkordanti, b'tali mod li ma jhallu l-ebda dubju f'min hu msejjaħ biex jiġġudika"*²⁵;

Illi minbarra dan, il-parti attriċi għandha l-obbligu li tipprova kif imiss il-premessi għat-talbiet tagħha b'mod li, jekk tonqos li tagħmel dan, iwassal għall-ħelsien tal-parti mħarrka²⁶. Il-fatt li l-parti mħarrka tkun ressqet verżjoni li ma taqbilx ma' dik imressqa mill-parti attriċi ma jfissirx li l-parti attriċi tkun naqset minn dan l-obbligu, għaliex jekk kemm-il darba l-provi ċirkostanzjali, materjali jew fattwali jagħtu piż lil dik il-verżjoni tal-parti attriċi, l-Qorti tista' tagħżel li toqgħod fuqha u twarrab il-verżjoni tal-parti mħarrka. Min-naħa l-oħra, il-fatt li l-parti mħarrka ma tressaqx provi tajba jew ma tressaq provi xejn kontra l-pretensjonijiet tal-parti attriċi, ma jeħlisx lil din milli tipprova kif imiss l-allegazzjonijiet u l-pretensjonijiet tagħha²⁷;

Illi huwa għalhekk li l-liġi torbot lill-parti f'kawża li tipprova dak li tallega²⁸ u li tagħmel dan billi tressaq l-aħjar prova²⁹. Fil-każ ta' azzjoni għal ħtija extra-kuntrattwali jew akwiljana, l-parti attriċi trid tipprova kemm il-fatt (l-għamil

²³ P.A. TM 30.5.2002 fil-kawża fl-ismijiet *David Gatt vs Peter Calleja* (mhix pubblikata)

²⁴ Ara P.A. DS 13.2.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Nancy Caruana vs Odette Camilleri* (mhix pubblikata, imma f'dan ir-rigward, konfermata mill-Qorti tal-Appell fis-27.2.2004)

²⁵ P.A. PS 28.4.2003 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ċiantar vs David Curmi et* (konfermata mill-Qorti tal-Appell fid-19.6.2006)

²⁶ App. Inf. JSP 12.1.2001 fil-kawża fl-ismijiet *Hans J. Link et vs Raymond Mercieca*

²⁷ App. Inf. PS 7.5.2010 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ellul et vs Anthony Busuttil*

²⁸ Art. 562 tal-Kap 12

²⁹ Art. 559 tal-Kap 12

jew l-omissjoni) li bih tixli lill-parti m'harrka u kif ukoll li kien sewwasew dak il-fatt li ikkawża l-ħsara mġarrba;

Illi Chefchoice tibni l-każ tagħha dwar ir-responsabbilta' tal-imħarrek Raymond Galea fuq tliet (3) ċirkostanzi. L-ewwel waħda hi li, meta kien konfrontat bis-sejba ta' diskrepanza fil-kwantita' ta' laħam li kien ħa u li tiegħu ma ġabx flus, kien qal li m'għandu l-ebda spjegazzjoni għal dan. It-tieni ċirkostanza hija li, meta Chefchoice keċċietu mill-impieg, huwa ma ħa l-ebda passi kontriha għat-tkeċċija allegatament ingusta. It-tielet waħda hi li l-imġiba tiegħu wara li kien konfrontat bl-istħarriġ tad-diskrepanzi misjuba, iżjed żied jagħtiha x'tifhem li kien tassew jaħti għan-nuqqasijiet;

Illi fis-sewwa, mit-tliet raġunijiet mogħtija, l-imħarrek ma meriex biss l-ewwel waħda. Dwar it-tieni waħda, l-Qorti tqis li l-fatt li l-imħarrek ma ħax proċeduri dwar tkeċċija ingusta mill-impieg m'hijiex minnha nnifisha stqarrija ta' ħtija jew li ma kienx hemm tabilħaqq tkeċċija ngusta. Dwar it-tielet raġuni, l-imħarrek jisħaq li din m'hija raġuni tajba xejn u li Chefchoice ma jmissha qatt semmietha, ladarba kienet tikkonsisti f'offerta li huwa kien għamel mingħajr preġudizzju;

Illi dwar il-kwestjoni tal-provi mressqa, il-Qorti għandha verżjonijiet ta' rappreżentanti ta' Chefchoice u l-verżjoni tal-imħarrek fis-sura ta' affidavit. Xhieda barranin ma tressaq kwazi ħadd. Saru kontro-eżamijiet serrati tax-xhieda mressqa minn Chefchoice, iżda lanqas sar il-kontro-eżami tal-imħarrek, li wkoll ma ressaq l-ebda xhud min-naħa tiegħu. Iżda dak li jgħodd f'kawża m'huwiex l-għadd tax-xhieda mressqa għaliex *"il-fatt li xhieda jkunu ġew prodotti minn parti partikolari f'kawża ... ċertament ma jfissirx li l-Qorti hija marbuta li temmen b'għajnejha magħluqa, jew li temmen aktar, dak kollu li dawn ix-xhieda jgħidu 'favur' il-parti. Fuq kollox, ix-xhud ma jġix prodott biex jixhed 'favur' parti jew 'kontra' oħra, imma jiġi prodott biex jgħid il-verita`, il-verita` kollha, u xejn anqas minn dik il-verita` kollha"*³⁰;

³⁰ App. Ċiv. 19.6.2006 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ċiantar vs David Curmi et*

Illi l-Qorti tqis li, iżda, bħalma jgħri f'każijiet bħal dawn, il-verżjonijiet tal-partijiet u ta' dawk li setgħu nvoluti magħhom ikunu tabilfors miżgħuda b'doża qawwija ta' apprezzament suġġettiv ta' dak li jkun ġara. Il-Qorti tifhem li kull parti jkollha t-tendenza li tpingi lilha nnifisha bħala l-vittima u l-parti l-oħra bħala l-ħatja, u dan jgħodd ukoll għall-verżjonijiet li jagħtu dawk il-persuni l-oħrajn li jkunu b'xi mod involuti fl-episodju. Huwa d-dmir tal-Qorti li tgħarbel minn fost dawn il-verżjonijiet kollha u minn provi indipendenti li jistgħu jirriżultaw il-fatti essenzjali li jistgħu jgħinuha tasal biex issib x'kien li tassew ġara u kif imxew l-affarijiet;

Illi l-Qorti tifhem li, fil-kamp ċivili, il-piż probatorju m'huwiex dak ta' provi lil hinn mid-dubju raġonevoli³¹. Iżda fejn ikun hemm verżjonijiet li dijametrikament ma jaqblux, u li t-tnejn jistgħu jkunu plawsibbli, il-prinċipju għandu jkun li tkun favorita t-teżi tal-parti li kontra tagħha tkun saret l-allegazzjoni³². Ladarba min kellu l-obbligu li jipprova dak li jallega ma jseħħlux iwettaq dan, il-parti l-oħra m'għandhiex tbatli tali nuqqas u dan bi qbil mal-prinċipju li *actore non probante reus absolvitur*³³. Min-naħa l-oħra, mhux kull konflitt ta' prova jew kontradizzjoni għandha twassal lil Qorti biex ma tasalx għal deċiżjoni jew li jkollha ddur fuq il-prinċipju li għadu kemm issemma. Dan għaliex, fil-qasam tal-azzjoni ċivili, l-kriterju li jwassal għall-konvinciment tal-ġudikant għandu jkun li l-verżjoni tinstab li tkun waħda li l-Qorti tista' toqgħod fuqha u li tkun tirriżulta bis-saħħa ta' xi waħda mill-għodda proċedurali li l-liġi tippermetti fil-proċess probatorju³⁴. Fit-twettiq ta' eżerċizzju bħal dak, il-Qorti hija marbuta biss li tagħti motivazzjoni kongruwa li tixhed ir-raġunijiet u l-kriterju tal-ħsieb li hija tkun ħaddmet biex tasal għall-fehmiet tagħha ta' ġudizzju fuq il-kwestjoni mressqa quddiemha³⁵;

³¹ App. Inf. PS 7.5.2010 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ellul et vs Anthony Busuttil*

³² Ara, per eżempju, P.A. NC 28.4.2004 fil-kawża fl-ismijiet *Frank Giordmaina Medici et vs William Rizzo et*

³³ Ara, per eżempju, P.A. LFS 18.5.2009 fil-kawża fl-ismijiet *Col. Gustav Caruana noe et vs Air Supplies and Catering Co. Ltd.*

³⁴ App. Civ. 19.6.2006 fil-kawża fl-ismijiet *Emanuel Ċiantar vs David Curmi noe*

³⁵ App. Inf. 9.1.2008 fil-kawża fl-ismijiet *Anthony Mifsud et vs Victor Calleja et*

Illi tajjeb li jingħad li l-pretensjoni ta' Chefchoice dwar l-approprijazzjoni magħmula min-naħa tal-imħarrek hija msejsa fuq allegazzjoni. Meta ngħatat ix-xhieda dettaljata tal-uffiċjali tal-kumpannija li wettqu l-proċess ta' rikonċiljazzjoni tad-dokumentazzjoni li kienet tirrigwarda lill-imħarrek, ħareġ ċar li “bl-ebda mod din il-kumpannija ma tista' tgħid ċert, għax għalhekk qegħdin hawn, għax kieku kienet ċerta kont noħroġ *invoice*. ... Jiena qed nallega li Ray (Galea) kellu diskrepanza imma...”³⁶. Dan ifisser, għalhekk, li jaqa' fuq Chefchoice li allegazzjoni bħal dik tippruvaha kif imiss, imqar sal-grad meħtieġ fi proċediment ċivili bħalma huwa dan, biex tkun tista' tgħid li wettqet il-piż tal-prova tad-dannu mġarrab;

Illi, fi kliem ieħor, fil-fehma ta' din il-Qorti, huwa meħtieġ li Chefchoice turi tajjeb biżżejjed li d-dannu li qiegħda tippretendi huwa kollu l-frott ta' mġiba mhux xierqa tal-imħarrek. Huwa meħtieġ ukoll li jseñħilha turi li kull ammont minnha pretiż jintrabat mal-imħarrek. Din il-Qorti m'hijjex marbuta li taċċetta bħala pruvat ammont globali li biċċa minnu biss tintrabat direttament mal-imħarrek. Il-Qorti ma tistax – lanqas fi proċediment ta' natura ċivili – ssib ħtija b'implikazzjoni, aktar u aktar jekk ikun hemm provi oħrajn li jbiegħdu l-ħtija minn persuna partikolari;

Illi, b'żieda ma' dan, ħareġ mill-provi li għal xi żmien Chefchoice ma kenitx qiegħda tagħmel ir-rikonċiljazzjonijiet regolari minħabba nuqqas ta' personal³⁷. Minbarra dan, meta ġiet biex tagħmel dawn ir-rikonċiljazzjonijiet wara li tqajmu s-suspetti, sabet li wħud mid-dokumenti meħtieġa (*il-loading sheets*) biex tagħmel proċess tajjeb ta' rikonċiljazzjoni kienu nieqsa u li minħabba f'hekk wassluha li “ma stajniex naħdmuhom, ma stajniex nikkwantifikaw”³⁸. Dawn id-dokumenti kienu kruċjali biex ikun jista' jsir sħarriġ xieraq tal-qagħda. Jidher li dawn in-nuqqasijiet ma kinux jorbtu lill-imħarrek, iżda lil impjegati oħrajn ta' Chefchoice;

³⁶ Xhieda ta' Mario Tabone 27.5.2009, f'paġ. 322 tal-proċess

³⁷ Xhieda ta' Joseph Mizzi 14.1.2008 u 27.2.2008, f'paġ. 234 u 252 – 3 tal-proċess

³⁸ *Ibid.*, f'paġ. 236 tal-proċess

Illi huwa minnu, kif sewwa tgħid Chefchoice fin-Nota ta' Sottomissjoni tagħha, li meta d-dokumenti mressqa jkunu kotba tal-kummerċ, miżmuma kif titlob il-liġi, dawn ikollhom saħħa ta' prova kif trid il-liġi³⁹. Minbarra dan, m'huwiex biżżejjed għal Chefchoice li sserraħ moħħha li tkun wettqet id-dmir tagħha tal-prova semplicement billi tgħid li esebiet id-dokumenti kollha. F'każijiet bħal dawn, meta d-dokumenti jkunu jikkonsistu minn kotba u registri, li jkunu jirreferu wkoll għal persuni oħra, m'huwiex biżżejjed li dawn jiddaħħlu fl-atti tal-kawża u mbagħad ma jsirx dak li jeħtieġ isir biex jintwera liema parti minn tali dokumenti tipprova dak li jkun allegat. Din il-Qorti qalitu bosta drabi li m'huwiex sewwa li l-partijiet f'kawża jitolbu għal f'hoġorha mniezel ta' dokumenti bla ma jfissrulha liema minnhom jew liema partijiet minnhom jistrieħu fuqhom bħala prova. Xogħol il-Qorti m'huwiex li tfitteż hi l-prova li l-parti messha għamlet, iżda li tgħarbel il-prova mressqa. Tajjeb li jittfakkar li, f'din il-kawża, kienu l-partijiet infushom li, kif trid il-liġi⁴⁰, ħassew il-ħtieġa li jitolbu l-ħatra ta' perit komputista biex jifli d-dokumenti mressqa minn Chefchoice⁴¹. Meta l-komputista maħtur qata' qalbu u rrinunzja għall-ħatra, l-ebda parti ma reggħet ressqet talba biex jinħatar ieħor minflok. Ix-xogħol li kellu jsir minnu baqa' ma sar minn ħadd u wieħed ma jistenniex li dak ix-xogħol issa tagħmlu l-Qorti, meta dan jitlob ħin, ħila u fehma teknika li l-Qorti jista' jkun li m'għandhiex;

Illi jidher ukoll li l-kalkolu li sar minn Chefchoice dwar l-allegazzjoni tagħha kontra l-imħarrek sar fuq id-dokumenti li nstabu bla ma tqies x'sata' kien hemm fid-dokumenti li kienu nieqsa⁴². Għalhekk, tgħid Chefchoice, dak li qiegħda titlob huwa biss dak li dwaru għandha d-dokumentazzjoni u mhux kulma sata' żamm għalih l-imħarrek u ma hemmx dokumentazzjoni li tippruvah;

Illi, minbarra dan, l-imħarrek inqanqlu wkoll il-kwestjoni tal-kontradizzjonijiet ta' Chefchoice fejn jidhru l-provi

³⁹ Artt. 629(d) tal-Kap 12 u 22(1) tal-Kap 13

⁴⁰ Art. 23(2) tal-Kap 13

⁴¹ Fis-sewwa dawn kienu l-istess dokumenti li Chefchoice għaddiet lill-Pulizija biex tistharreg il-każ u tibda proċeduri kontra min jirriżultalha u liema dokumenti kienu fil-fatt, jagħmlu parti mid-dokumentazzjoni mressqa fil-każ kontra l-imħarrek u haddieħor quddiem il-Qorti tal-Maġistrati

⁴² *Ibid.*, f'pag. 237 tal-proċess

dokumentali. Dan jgħiduh għaliex jekk kemm-il darba kien minnu li l-proċess ta' rikonċiljazzjoni dam ma twettaq żmien twil, kif jista' jkollhom mis-sewwa l-*“audited accounts”* li rressqet l-istess kumpannija attriċi bi provi tagħha? U jekk dawk id-dokumenti m'għandhomx mis-sewwa jew ma nżammewx kif trid il-liġi, kif jistgħu jitqiesu bħala provi li l-Qorti tista' toqgħod fuqhom?;

Illi meta wieħed iqis dawn iċ-ċirkostanzi kollha, wieħed jintebaħ li Chefchoice ma kinitx f'qagħda mill-aqwa biex issegwi l-imġiba tal-impjegati tagħha b'reqqa u tempestivament. Dan sata' kien magħruf ukoll mill-impjegati nfushom. X'aktarx ta lok biex setgħu saru abbużi. Żgur li għamel il-ħajja aktar diffiċli għal Chefchoice biex tista' tipponta subgħajha lejn xiħadd minnhom partikolari u tipprova xi ħtija tiegħu. Minkejja dan, jibqa' fuq Chefchoice il-piż li tipprova kif imiss u sal-grad mistenni dak li hija tallega kontra l-imħarrek;

Illi, wara li ngħad dan kollu u wara li l-Qorti rat sewwa d-dokumentazzjoni voluminuża mressqa minn Chefchoice, tista' ssir riferenza għad-dokumenti li ġejjin: (i) id-dokument *“MT”*⁴³ bid-data tal-11 ta' Novembru, 1998, bi prospett ta' diskrepanzi misjuba bejn il-21 ta' Awissu u d-29 ta' Awissu ta' dik is-sena; (ii) id-dokumenti markati *“AL1”* sa *“AL4”*⁴⁴) li jikkonsistu fil-*financial statements* ta' Chefchoice għas-snin 1995 sal-1998; (iii) id-dokument *“RG1”*⁴⁵ li hu magħmul minn *“Salesman Record Sheets”* dwar l-imħarrek bejn it-3 ta' Awissu, 1998 u d-29 ta' Ottubru, 1998 (b'paġna oħra ta' ġimgħa bejn il-15 ta' April 1996 u d-19 ta' April, 1996); (iv) id-dokument *“IP8”*⁴⁶ magħmul minn għadd ta' *“salesman loading sheets”* dwar l-imħarrek bejn il-5 ta' Lulju, 1996 sal-21 ta' Marzu, 1997; (v) id-dokument(i) *“IP9”*⁴⁷ magħmul minn tliet (3) pitazzi (*“notebooks”*) ta' *“salesman loading sheets”* dwar l-imħarrek bejn is-7 ta' Awissu, 1998 u l-aħħar ġimgħa ta' Ottubru tal-istess sena; (vi) id-dokument *“IP10”* magħmul

⁴³ Paġ. 18 tal-proċess

⁴⁴ Paġġ. 103 sa 163 tal-proċess

⁴⁵ Paġġ. 89 sa 102 tal-proċess

⁴⁶ Mhux enumerat

⁴⁷ Mhux enumerat

minn sebgħa u erbgħin (47) ktejjeb ta' riċevuti⁴⁸, bl-ewwel wieħed u tletin (31) minnhom ikopru l-fatturi/bejgħ (“cash sales”) maħruġa mill-imħarrek bejn it-13 ta' Ġunju, 1996 sat-23 ta' Jannar, 1997, filwaqt li l-aħħar sittax (16) ikopru l-istess attività tal-imħarrek (tneħħi l-ewwel tnejn u għoxrin fattura tal-ewwel ktejjeb minn dawn li jirreferu għal żmien meta l-imħarrek ma kienx għadu raġa' daħal fl-impieg ma' Chefchoice) bejn Awissu u Ottubru tal-1998; (vii) id-dokument “IP11”⁴⁹ li huwa registru bi *print-out* ta' eżerċizzju ta' rikonċiljazzjonijiet magħmula għall-ġimgħa li tagħlaq fid-9 ta' Awwissu 1996, u l-ġimgħat bejn it-13 ta' Settembru, 1996 sal-24 ta' Jannar, 1997 u ż-żmien bejn il-21 ta' Awwissu u d-29 ta' Ottubru, 1998, bi prospett li jiġbor ir-riżultat ta' dak l-eżerċizzju; u (viii) d-dokument “Z”⁵⁰ li huwa gabra aġġornata tal-prospett sħiħ ta' diskrepanzi għaż-żmien bejn il-21 ta' Awwissu, 1998 u d-29 ta' Ottubru tal-istess sena;

Illi l-Qorti trid tgħaddi issa biex tqis jekk kemm-il darba, mill-atti kollha mressqa, Chefchoice seħħilhiex turi bi provi tajba biżżejjed jekk huwiex minnu li l-imħarrek jaħti għall-imġiba allegata minnha. Kif ingħad, l-imħarrek formalment jiċhad illi huwa jaħti b'xi mod għal dak li Chefchoice takkużah bih u jgħid li kien hemm saħansitra każ fejn il-kumpannija xlietu b'xi serq ta' vitella meta għal dan kien jaħti impjegat ieħor⁵¹. Minbarra dan, l-imħarrek jgħidu wkoll li, qabel ma Chefchoice tibda twaħħal f'ħaddieħor, ikun tajjeb li wieħed iqis kemm setgħet kienet hi stess li kkontribwiet bin-nuqqasijiet ta' sorveljanza tagħha għan-nuqqasijiet li rriżultawliha;

Illi wara li ħasbet fit-tul u qieset b'reqqa l-provi kollha mressqa, l-Qorti tasal għall-fehma li Chefchoice ma waslitx biex tipprova li l-imħarrek immisapproprja jew li dawwar għall-benefiċċji tiegħu merkanzija tagħha u li b'dak l-egħmil għabilha danni u ħsara. Dan tgħidu għal bosta raġunijiet. Fl-ewwel lok, il-fatt li l-imħarrek m'għarafx li jispjega diskrepanza ta' konsenja waħda minn kwantita' kbira li huwa kien jingħata kull ġimgħa ma jgħibx

⁴⁸ M'humix enumerati

⁴⁹ Mhux enumerat

⁵⁰ Paġ. 313 tal-proċess

⁵¹ Xhieda tiegħu f'paġ. 231 tal-proċess

b'daqshekk li huwa seraqha jew li żamm il-flus tagħha għalih. Mid-dokumenti mressqa (partikolarment minn uñud mill-ktejjeb tal-irċevuti⁵² u kif ukoll mill-kontegġi tal-proċess ta' rikonċiljazzjoni⁵³ fejn il-kolonna "*descrep*"⁵⁴ toħroġ negativa) saħansitra joħroġ li ġieli kien hemm każijiet fejn jissemma u jirriżulta li l-imħarrek kien ġabar aktar minn kemm kienet tiswa l-konsenja⁵⁵. Fit-tieni lok, Chefchoice m'għarfitx tisser għaliex, diskrepanzi li sabet matul is-sena 1996 għażlet li tgħarbilhom biss fl-1998 u mbagħad rabtithom kollha mal-imħarrek⁵⁶. Fit-tielet lok, hemm iċ-ċirkostanza li Chefchoice reġgħet daħħlet lill-imħarrek jaħdem magħha f'Awissu tal-1998, minkejja li kienet ilha li sabet id-diskrepanzi (li mbagħad ippruvat twaħħal lill-imħarrek bihom) sentejn qabel. Għalkemm Chefchoice tgħid li qabel l-episodju ta' Ottubru tal-1998 qatt ma kien għaddielha suspett fl-imħarrek, dan il-fatt tal-ingaġġ mill-ġdid (jekk tabilhaqq l-imħarrek kien jagħmel b'rutina dak li tixlih bih Chefchoice) jikkwalifika bħala element ta' kontributorjeta' mill-vittma. Fir-raba' lok, id-dewmien⁵⁷ li ħadet Chefchoice biex nediet l-eżerċizzju tal-iskrutinju dwar konsenji dgħajjed sewwa s-siwi tiegħu u kemm tabilhaqq wieħed jista' joqgħod fuqu. Fi kliem wieħed mill-uffiċjali ta' Chefchoice li xehdu jingħad espressament "*jekk ir-'reconciliation' ma ssirx sew jista' jkun hemm lok ta' abbuż*"⁵⁸. Il-Qorti tqis li tali abbuż jista' jsir ukoll minn min, wara l-medda taż-żmien, jiġi biex jaħdem fuq dokumentazzjoni għarbiel. Fil-ħames lok, iċ-ċirkostanza tan-nuqqas ta' teħid f'waqtu tat-tqabbil tal-konsenji tas-*salesmen* fi tmiem il-ġimgħa għal żmien pjuttost twil iddgħajjed ukoll kull allegazzjoni ta' ħtija u toħloq ċirkostanzi nebolużi wisq biex wieħed jista' jsib persuna responsabbli. In-nuqqas ta' personal imħarreġ jew biżżejjed għall-ħtigijiet ta' Chefchoice jissemma bosta drabi⁵⁹ ukoll, sa ċertu punt, jikkwalifika bħala ċirkostanza kontributorja li ġabet lil Chefchoice fil-qagħda li sabet ruħha fiha;

⁵² Dok "IP10"

⁵³ Dok "IP11"

⁵⁴ Li l-Qorti qiegħda tifhem li tirreferi għal "*discrepancy*"

⁵⁵ Ara, b'eżempju, fattura 22376 tas-27.8.1998

⁵⁶ Xhieda ta' Mario Tabone 13.11.2008, f'pag. 288 u 290 tal-proċess

⁵⁷ Xhieda ta' Mario Tabone 12.10.2000, f'pag. 21 tal-proċess fejn jgħid li l-proċess tar-ikonċiljazzjoni dam snin biex sar

⁵⁸ Xhieda ta' Joseph Mizzi 11.1.2002, f'pag. 38 tal-proċess

⁵⁹ Ara, b'eżempju, xhieda ta' Mario Tabone 3.5.2006 f'pag. 182 u 187 tal-proċess

Illi, qabel tagħlaq il-konsiderazzjonijiet tagħha, l-Qorti tħoss li għandha tindirizza aspett ta' prova (msemmi minn xhieda ta' Chefchoice⁶⁰) li l-kumpanija attriċi straħet ħafna fuqu biex tipprova l-ħtija tal-imħarrek. Dan jirreferi għal offerta “*ex gratia*” li ntgħamlet f'isem l-imħarrek f'itra mibgħuta mill-avukat tiegħu. Il-Qorti ma qisix din iċ-ċirkostanza fil-konsiderazzjonijiet li għamlet biex tara jekk l-imħarrek jaħtix għad-danni mgarrba minn Chefchoice. Dan sar għaliex l-imsemmija offerta saret “*bla preġudizzju*” u l-Qorti taqbel mal-imħarrek li proposta magħmula b'dik il-kundizzjoni m'hijiex prova ammissibbli;

Illi, bħala regola, m'għandhiex titqies prova jew dokument ta' dak li l-partijiet ikunu kitbu, semmew, għamlu jew iddiskutew “mingħajr preġudizzju” qabel jew waqt li kawża tkun miexja. Dan jingħad għaliex dokument jew prova bħal dik titqies privileġġjata u riżervata, b'mod li dak il-privileġġ huwa wieħed kongunt bejn dawk kollha li dik il-prova jew dak id-dokument kien jirreferi għalihom, jorbothom kollha, u jinħall biss jekk kemm-il darba tintwera r-rieda tal-partijiet kollha involuti⁶¹. Din ir-regola hija waħda msejsa fuq l-ordni pubbliku⁶² u maħsuba li tħajjar lil min daħal fi kwestjoni ma' ħaddieħor biex ilkoll jipprovaw jaslu biex isibu tarfha barra l-Qorti u bla ma jiftħu kawża jew itawluha⁶³. L-imsemmija regola, li m'hijiex waħda inflessibbli u għandha l-eċċezzjonijiet tagħha fejn jixraq⁶⁴ (iżda li ma joqogħdux għall-każ tal-lum), tgħodd għall-kontenut tad-dokument li jkun, u ma żzommx milli dak id-dokument jitressaq bħala prova tad-data meta jkun sar jew tal-fatt li jkun tassew inkiteb, jew jekk dak li jkun inkiteb fih ma jkollux x'jaqsam mal-kwestjoni li tkun quddiem il-Qorti⁶⁵;

Illi fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, l-Qorti ssib li Chefchoice ma seħħilhiex tipprova fi grad tajjeb biżżejjed il-pretensjoni tagħha ta' mgiba ħażina min-naħa

⁶⁰ Ara, b'eżempju, xhieda ta' Mario Tabone 27.5.2009, f'pag. 283 tal-proċess

⁶¹ S. Uglow *Evidence: Text & Materials* (1997) f'pag. 233 – 5

⁶² C. Tapper *Cross & Tapper on Evidence* (11th Edit, 2007), f'pag. 502 – 6

⁶³ *Phipson On Evidence* (16th Edit, 2005) § 24-16, f'pag. 656

⁶⁴ Ara *Unilever vs Procter & Gamble* [2001] 1 WLR 1630, CA

⁶⁵ *Cross On Evidence* (5th Edit, 1979), f'pag. 302

Kopja Informali ta' Sentenza

tal-imħarrek b'mod li tnissel id-danni u l-ħasra minnha allegati. F'dan il-każ, *actore non probante reus absolvitur*,

Illi ladarba l-Qorti waslet għal din il-fehma, m'huwiex il-każ li tistħarreġ il-kwestjoni tal-likwidazzjoni tad-danni mitluba **fit-tieni u t-tielet talbiet attriċi**. Għalkemm irid jingħad ukoll li kieku l-Qorti kellha tagħmel dak l-eżami, ma kienx ikun xogħol ħafif, għar-raġunijiet li ssem mew aktar qabel f'din is-sentenza;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tiċhad l-ewwel talba attriċi billi ssib li l-kumpannija attriċi naqset li turi fi grad meħtieġ li l-imħarrek tassew jaħti għall-egħmil li hija tixlih bih;

Tiċhad it-talbiet attriċi l-oħrajn minħabba li huma konsegwenzjali għall-ewwel talba; u

Tordna li l-kumpannija attriċi tħallas **l-ispejjeż tal-kawża**.

< **Sentenza Finali** >

-----TMIEM-----